

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ-СИРИТ

Даньшина А. С., студентка,

Науковий керівник – канд. психол. наук, доцент Калайтан Н. Л.

Національний аерокосмічний університет ім. М.С.Жуковського

«Харківський авіаційний інститут»

Проблема сирітства стає все більш поширеною. Це явище існує в суспільстві досить давно і пов'язане з тим, що дітям-сиротам потрібна особлива соціальна підтримка й турбота. Гостро стоїть так само проблема опіки та піклування над сиротами. Зважаючи на складну економічну та політичну ситуацію в країні, можна сказати, що особливого розмаху в останні роки набуло соціальне сирітство, яке є результатом недбалого ставлення батьків щодо виховання дітей та, як наслідок, усунення їх від виконання батьківських обов'язків.

Розробкою проблеми щодо різних видів сирітства займалися Е. А. Тюгашев та С. Д. Чіганова. Е. С. Фомних вважає, що інтернати впливають на розвиток деприваційних установок у дітей. К. Джерсилд, А. Фрейд, Г. Салліван, І. В. Дубровіна, А. М. Прихожан, М. М. Толстих, О. Ю. Царьова вивчали особливості взаємодії дітей-сиріт із соціальним оточенням. Г. А. Виноградова та Т. С. Бобкова в свої працях висвітлювали проблему формування сімейних ролей у дітей, які залишилися без піклування батьків. П. Д. Павленок, М. Я. Руднева, В. С. Мухіна вивчали особливості самосвідомості та особистісні характеристики дітей, які виховуються в закладах інтернатного типу, а також класифікували труднощі, з якими стикаються вихованці. І. В. Єжов вивчав порушення емоційно-вольової сфери вихованців закладів інтернатного типу. Вивченням конфліктів, котрі виникають у дітей-сиріт займалися О. Г. Носкова, Я. Щасний. Вивченням когнітивної сфери дітей, що виховуються у закладах інтернатного типу займалися такі вчені, як Бродбек і Я. Ірвін, І. Лангмейер і З. Матейчек, Л. І. Божович.

У наявних дослідженнях відмічається, що діти, які отримали виховання в закладах інтернатного типу, стикаються з труднощами в отриманні освіти, пошуку роботи, прийнятті рішень, побудові міжособистісних відносин. Таким чином, проблема психологічного розвитку дітей-сиріт є актуальною і потребує подальшого вивчення та розкриття.

Під час дослідження було зроблено наступні висновки:

1. Сирітство – це соціальне поняття, яке показує положення дітей-сиріт. Сирота – це дитина, яка перебуває тимчасово або постійно поза сімейним оточенням, а також дитина, яка в силу своїх інтересів не може залишатися в такому оточенні, має право на захист і допомогу з боку держави. На даний час досить розповсюдженим є соціальне сирітство,

яке є результатом недбалого ставлення батьків до виховання дітей та, як наслідок, усунення їх від виконання батьківських обов'язків. Причини сирітства різноманітні й розглядаються авторами по-різному. Як причини і джерела біологічного сирітства, насамперед, виступають об'єктивні причини. Це стихійні лиха, аварії, катастрофи, нещасні випадки, теракти, хвороби й передчасна смерть батьків.

2. Унаслідок виховання в установах інтернатного типу в дітей розвивається позиція жертви, яка виражається в дефіциті автономності, невмінні планувати, робити вибір і приймати рішення, дефіциті внутрішніх ресурсів, опорі на групу. Наслідки цієї соціальної депривації зберігаються на рівні особистості й визначають її подальшу взаємодію з зовнішнім світом, що виявляються в порушенні соціально-психологічної адаптації; розвитку акцентуацій особистісних рис, які визначають труднощі соціального функціонування; сензитивність до негативного впливу суспільних процесів; закритість; відособленість; різні форми девіантної поведінки.

3. Основні емоційно-особистісні деформації виникають у дітей-сиріт як наслідок емоційної депривації, незадоволення потреби в емоційно теплом контакті, яка є однією із базових потреб, необхідних для адекватного розвитку мотиваційної, емоційно-вольової, особистісно-сміслової сфер, а також гармонійного становлення самосвідомості.

Основними причинами зниження інтелектуального розвитку вихованців загальноосвітніх інтернатних закладів є, насамперед, негативні впливи середовища та педагогічна занедбаність, а не вроджено-спадкові чинники, анатомо-фізіологічні порушення роботи центральної нервової системи. Також на інтелектуальний розвиток негативно впливає відсутність якісного, змістовного спілкування з дорослими, яке сприяє більш гармонійному розвитку особистості дитини.

4. Нерідко у вихованців інтернатних установ простежується несформованість суб'єктивної картини світу й цілісної системи поглядів, яка характерна для розвиненої особистості. Дослідниками було виявлено відхилення у формуванні самосвідомості дітей-сиріт. Більшість вихованців дитячих установ має негативну Я-концепцію, невпевненість у собі. У вихованців часто виникає ідентифікація один з одним, що ускладнює формування цілісної Я-концепції.

Самоствердження та пошук визнання з боку групи та соціального оточення найчастіше відбувається через агресію та асоціальну поведінку, що свідчить про недостатню сформованість комунікативних навичок та соціального інтелекту.

5. Вихованці закладів інтернатного типу слабо підготовлені до самостійного життя, мають труднощі в організації свого побуту, дозвілля, створення та збереження своєї власної сім'ї.

У вихованців дитячих будинків слабо сформовані навички спілкування та встановлення контакту, що стає причиною замкнутості й недовіри до зовнішнього світу. У даній категорії дітей складно формуються уявлення про своє майбутнє. Через ізоляцію від суспільства та слабо розвинені комунікативні навички вони стикаються із труднощами в процесі соціально-психологічної адаптації, що призводить до складнощів у отриманні освіти, виборі майбутньої професії, побудові відносин з протилежною статтю, створенням своєї сім'ї і у вихованні дітей.